AD TESTAMENTVM D. IOANNIS BRENTII, NVPER CONTRA Zuinglianos publicatũ, RESPONSIO breuis, necessaria, & modesta, à MINISTRIS ECCLESIAE TIGVRINAE vniuersis fidelibus ad iudicandum proposita.

PSALMO 119.

Obueniant mihi misericordiæ tuæ Iehoua: & salus tua secundum eloquium tuum: & respondebo probris afficienti me, verbum: quod spero in verbo tuo. Et ne eripias de ore meo verbum veritatis vsquequaq;: quia iudicia tua expecto.

TIGVRI

EXCVDEBAT CHRI. FROSCHOVERVS. M.D.LXXI.

gl
ra
to
sc
sa
ve
qu
ul
ra

r
r
f

D. IOANNIS BRENTII VERBA EX TESTAMENTO IPSIVS DEscripta, quibus hoc libello respondetur.

PORRO *singulariter ex intimo corde, expreſſe & nominatim reijcio & condemno, falſam & damnatā Zuinglianorum doctrinam, qui contra ſacram ſcripturam, contra ſenſum veræ & veteris eccleſiæ, & contra Auguſtanam confeſſionem docent atq; ſcribunt, & aſſerere audent, verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, non eſſe vere & eſſentialiter præſens in Cœna Domini, quando illa ex ipſius inſtituto celebratur, neque illic cum pane & vino cunctis ore ſumentibus tam dignis quàm indignis diſtribui.*

Grauem verò hunc & intolerabilem errorem falſa interpretatione locorum ſacræ ſcripturæ tueri conantur, & dicunt, Chriſtum aſcendiſſe in cœlos, & maieſtate ſua, quam per vnionem

personalem humanæ naturæ cum diuina accepit, esse in cælo corporato, & peculiari circumsciptoq́ loco, neq; posse vel diuina omnipotentia vel vlla alia potentia corpore suo simul in duobus pluribusue aut omnibus etiam locis esse: & sedere ad dexteram Dei, quam Zuingliani sentiunt & interpretantur peculiarem quendam definitumq́; in cælo locum esse.

Hunc igitur sensum huius articuli fidei nostræ, Christus ascendit in cælos, & sedet ad dexteram Dei patris sui omnipotentis, prorsus Zuinglianum esse arbitror, hoc est priuatum, & absq; vllo fundamento scripturæ confictum, erroneum, damnabilem, atque recto & vero intellectui personalis vnionis, vtriusque diuinæ & humanæ naturæ in Christo, qua exaltatus est super omne nomen, vt coram ipso flectatur omne genu in cælis, in terra & sub terra, prorsus contrarium & blasphemum,

Non dubito autem si Deo nobis propter hominum ingratitudinem irato Zuinglianorum doctrina in ecclesia vincat, fore, vt sicuti Ariani qui maiestatem diuinæ naturæ in Christo abnegarunt, orthodoxos crudeliter & tyrannice ferro

ce ferro persecuti sunt, ita similiter etiam Zuingliani, qui maiestatem humanæ naturæ qua propter personalem vnionem Dei & hominis donata & ornata est, inuertunt & corrumpunt, orthodoxos latronum more persecuturi & oppressuri sint, quoniam spiritus mendacij idem homicidij quoq; spiritus est.

Etsi autem nostra ætate quidam Zuinglianorum falsam suam doctrinam de Cœna Domini Augustanæ confeßioni fucatis verbis inserere conantur, ac incipiunt similia cum recte sentientibus verba vsurpare, quemadmodum etiam Arriani antequam vincerent erga orthodoxos, fecere: tamen quia eorum spiritus mendacij spiritus est, nulla illis habenda est fides, neque vlla fucata compositio cum illis facienda est, ne posteriora fiant peiora primis.

Quapropter quæso per Dei gratiam omnes qui iuuare possunt, vt iuuent, & qui prohibere possunt prohibeant, vt Zuinglianorum spiritus in recta & vera Christi ecclesia sedem locumque nullum habeat.

Interea non æquum iudico Papatus & quo-

rundam aliorum tyrannidem, qui titulo Zuingliani erroris synceros Christianos à Zuinglianis doctoribus seductos, neque melius edoctos, ferro persequuntur. Volo etiam quantum in me est his, qui à Zuingliano errore ad veram fidem ex animo Dei beneficio conuertuntur, ostium vitæ æternæ non esse occlusum.

AD

AD TESTAMENTUM D. IOANNIS BRENTII BREVIS, NECESsaria, & modesta Responsio Ministrorum Ecclesiæ Tigurinæ.

VPER admodũ arte Chalcographica Testamentum D. Ioannis Brentij publicatum est, quod ab illo è viuis excedente posteris relictum fuit: cæterum non minus vtile fuisset si illud æque ac reliqua pars extremæ illius voluntatis suppressum & nunquam fuisset in publicum editum, ita enim charitati paciq; consultum erat, & expostulationes, lites atque offensiones pauciores essent. Quoniam verò illud omnino publicare quibusdam visum est, & nominatim etiam contra Zuinglianos editum fuit, nemo nobis vitio vertere debet, & defensionem non necessariam existimare, si nos quoque in lucem proferimus nostram innocentiam doctrinamq; veram & Christianam, quæ hoc scripto absque vlla iusta causa conuitijs proscinditur, ideoque apud simplices in suspicionem aliquam venire poterat. Alioquin nos quidem non Zuingliani sed Christiani

nominari volumus: nullius enim hominis quantumuis docti, pij ſeu ſancti, & celebris nomen recipimus aut agnoſcimus. Sed quia hoc Teſtamento doctrina illa quam beatæ memoriæ Zuinglius in noſtris eccleſijs bene recteq; propoſuit, infenſe & ardenter oppugnatur, & conuicijs afficitur, quamuis cuperemus cum omnibus quatenus ſalua religione fieri poteſt pacem ſeruare, & nulli hactenus ita nobiſcum agendi vllam occaſionem præbuerimus, cogimur tamē eccleſiarum quibus inſeruimus, honorem nomenque quod hucuſque Dei beneficio clarum habuere, ac ſimul ſanam veramque doctrinam noſtram defendere & conſeruare. Quod verò ipſius Brentij perſonam ſpectat, eum qui obijt quieſcere patiemur, neque cum mortuo luctabimur, miſericordi iudicio Dei ipſum commendantes, tantum contra Teſtamenti calumnias noſtram innocentiam proponemus & defendemus.

Cœnam Domini noſtri Ieſu Chriſti obſcurari & implicari humanis additionibus, & pugnantibus atq; litigioſis verbis & phraſibus.

PRimum omnium in hoc Teſtamento dicitur, falſam eſſe & damnatam doctrinam, grauem item & non ferendum errorem, ſi quis non confiteatur verum corpus & ſanguinem domini

noſtri

nostri Iesu Christi vere & essentialiter præsens esse in cœna domini, & cum pane ac vino omnibus ore illud sumentibus distribui, siue digni sint, siue indigni.

Porro nos è contrario ab initio hactenus semper constanter aperteq; docuimus & scripsimus, & nunc quoq; docemus atq; scribimus, Cœnam sacrosanctam domini nostri Iesu Christi, additionibus humanis, & concertationum plenis disputationibus, & absurdis atq; pugnantibus locutionibus, obscurari & quasi intricari, & ita factam esse ecclesiæ insuauem, molestam & litigiosam, cum tamen ita instituta sit à domino, vt in charitate & vnitate ac cum summa lætitia in spiritu sancto, celebretur in commemorationem mortis acerbissimæ quam pertulit, & gratiarum actionem pr certissima nostra redemptione, & in obligationem vnius corporis, &c. Cœnā Christi implicari humanis additionibus.

Humanum autem inuentum & additio est, quod dicitur panem & vinum cœnæ domini, essentialiter, hoc est corporaliter corpus & sanguinem Christi esse: ideoq; etiam essentialiter, hoc est corporaliter in cœna præsentia esse, & essentialiter siue corporaliter cum pane & vino sumi, tam ab indignis quam à dignis & credentibus. Quamuis enim dominus in sacra cœna panem sumens dixerit, Accipite, edite, hoc est corpus meum quod pro vobis traditur, mox tamen sub- Essentialiter seu corporaliter.

iunxit, Hoc facite in mei commemorationem. Instituit etiam, quod omnes absq; controuersia confitentur, sacramentum, quare eius verba sacramentaliter & in commemorationis rationem accipienda sunt, iuxta eum modum quo & ipse suis in ecclesia semper adest, & quo corpus eius manducari potest & debet, nempe spiritualiter, non essentialiter aut corporaliter. Quare nomen essentialiter aut corporaliter non à Domino dictum est, sed ab hominibus verbis Domini additum contra naturam sacramentorum, & contra naturam & rationem percipiendi corpus Christi. Interea non ignoramus quo sensu in hac controuersia quidam viri boni & pacis studiosi vocula essentialiter seu substantialiter vsi sint, & quomodo eam explicarint: ac simul nouimus quam inique tulerint idipsum alij: sed id nos nil mouet, & horum sententiam in medio relinquimus. Quæ autem sit essentia corporis Christi nemini obscurum est, idq; ex ipsis Domini verbis, quæ mox à resurrectione de corpore suo protulit, dicens, Spiritus carnem & ossa non habet prout me conspicitis habere. Videte, contrectate me, &c.

Lucæ 24.

Non carnaliter neque visibiliter.

Aiunt, corpus quidem Christi essentialiter in Cœna adesse, & corporaliter manducari, non tamen carnali aut aspectabili ratione. Itane vero? Si hoc modo se res habet vt nunc explicant, nulla erit

la erit amplius controuersia. Nam si hęc explicatio valet, posthac merito abijcienda erunt verba ab hominibus inserta & infarta, Essentialiter seu corporaliter. Certum enim notumq; est, id non esse corporeum quod proprietate corporis caret. Præterea cum dicitur corpus adesse & manducari essentialiter seu corporaliter: & mox additur, non carnaliter neq; visibiliter, manifestum est posterioribus verbis negari & aboleri quod prioribus dictum fuit: corporis enim proprietas est, vt supra intelleximus, carnem & ossa esse, tangi & cerni posse.

Rursus aiunt hæc omnia fieri ineffabili modo & ratione: Nos vero denuo respondemus, etiam hanc loquutionem absurdam pugnantemq; esse, & quę seipsam subuertat. Nam qui dicit essentialiter & corporaliter, modum & rationem quomodo sit expreſsit, quare non amplius est ineffabilis: Si vero modum & rationē effari non possumus, verba essentialiter & corporaliter abijcienda sunt: quod si hæc verba retinere & obtrudere voluerint, modus est effabilis. Quare conficitur irrefragabiliter locutiones has inter se pugnare seq; mutuo euertere, quibus simplices inuoluuntur vt se in hac causa explicare & certum aliquid habere nequeant. Interea fatemur multa mysteria Dei ineffabilia esse, quemadmodū & D. Paul. 1. Cor. 2. ex propheticis testimonijs loquitur de

Ineffabili modo & ratione.

maieſtate gloria & gaudio æternæ fœlicitatis: verum non eadem ratio vbiq; ſeruanda eſt, vbi firmis veriſq; ſcripturæ teſtimonijs id non poteſt euinci, aut res ipſa verbo Dei explicata & dilucide expoſita eſt. Vbi vero ſubſiſtere à Deo iubemur, & vlterius indagare vetamur, ibi iure obediendum & quieſcendum eſt.

Qua ratione pacem adipiſci poſsimus.

Propterea vero hæc à nobis indicantur, vt omnes ſolide cognoſcant, humanæ prudentiæ additionibus è ſalutari læta & pacifica domini cœna pomum Eridis factum eſſe, ac proprietatem & ſimplicitatem ſacræ inſtitutionis, ſacramentiq; naturam, obſcuratam & concertationibus inuolutam eſſe, quare ſi pacem recuperare, & verum ſenſum retinere voluerimus, huiuſmodi additiones & litigioſas concertationes omittere oportebit.

Vocem eſſentialiter neceſſario receptam eſſe.

Non ignoramus quid hoc loco nobis obijciatur, veteres coactos eſſe vti nomine eſſentiæ aut ſubſtantiæ contra Arrianos, ne illi in confitenda fide aſtute elaberentur, ſed adigerentur ad veram eſſentiam Deitatis Chriſti confitendum: ita etiam aduerſus Suermeros nomen eſſentialiter vrgendum eſſe. Cæterum hæc prorſus ſunt diſsimilia, nam vt cætera quæ in promptu ſunt omittamus, alibi perſpicue ſolideq; oſtendimus, nomen eſſentiæ non ab hominibus excogitatum in hac contra Arrianos, controuerſia: ſed ex claris

ſcripturis

ſcripturis propheticis & Apoſtolicis deſumptũ, & recte ad huius controuerſię explicationem adhibitum eſſe, neque in hac quæſtione de diuinitate Chriſti eſſe abſurdum aut litigioſum verbũ, ſed quod optime conueniat & ſeruiat rei de qua agitur: Sed vti ex ſuperioribus patet, nõ eadem eſt ratio nominis eſſentialiter in cauſa Cœnæ domini.

Porro hoc quoq; manifeſta eſt additio, quod nouo vocabulo ab illis dicitur, indignos quoque manducare & oraliter ſumere corpus Chriſti: quod nunquam dominus aut eius Apoſtoli docuere, Corpus enim & ſanguis Chriſti non eduntur ore corporis, ſed tantum ſacramentum: Item corpus & ſanguis Chriſti non ſunt cibus qui orali manducatione in ventrem deſcendat, ſicut alij cibi corporei: id enim ad contumeliam domini faceret, vt non obſcure ex verbis ipſius Matth.15.colligi poteſt. Præterea veteres orthodoxum iudicarunt, & vnanimiter confeſsi ſunt, corpus & ſanguinem domini eſſe ſpiritualem cibum & potum. Quin etiam corpus & ſanguis Chriſti fidelibus ſunt cibus & potus vitæ, infideles autem vita carent, quemadmodum & fide per quam vita recipitur: quare etiamſi hi ſacramentum ore ſumant, non tamen participes fiunt corporis & ſanguinis domini, quæ ſumpta vitæ non morti ſeruiunt. Nam quod aiunt, infideles cor-

Indignos oraliter edere corpus Christi

pus quidem Christi edere nō autem participare fructum eius, hoc est vitam: manifeste repugnat verbis Domini dicētis, Qui me comederit viuet. Ideoq; etiā Apostolus distincte locutus est, neq; dixit, Qui corpus Christi indigne comede: i::sed; quisquis ederit panem hunc indigne, damnationem sibi ipse edit, & reus tenebitur corporis & sanguinis Domini, propterea quod corpus Domini nō discernit neq; vera fide percipit: ac ideo etiam nō discernit & dijudicat singularem hunc & spiritualem cibum qui fide sumitur, à vulgaribus corporeis cibis qui ore sumuntur. Neq; aliter sensit & docuit vetus ecclesia Christi: D. enim Augustinus, diserte inquit, corpus Christi ab omnibus qui eius participes fuerint ad vitā sumi; à nullo ad exitium: sacramentum autem corporis & sanguinis Christi ad mortem sumi ab infidelibus. Tractatu in Ioannem 26.

Ioan. 6.

1. Cor. 11.

Simplex & perspicua doctrina de Cœna Domini, & de præsentia et manducatione corporis et sanguinis in Cœna Domini.

IAm vero quo in grauissimo negotio Cœnæ Domini nihil nostrum nullaq; verba aut phrases à Domino & Apostolis non vsurpatas immisceamus, quæ forte secum pugnent & concertationum causam præbeant, sed vt verba Domini & simplicem eius institutionem seruemus, ita docemus de Cœna Domini: Institutam hanc esse à Domino

Simplex confessio de Cœna Domini.

Domino ad gratiarum actionem & commemorationem mortis suæ, quam ad redemptionem nostri semel obijt: huic Cœnæ suę quando iuxta ipsius verbum à fidelibus peragitur, Dominum sicut promisit præsentem adesse, & in fidelibus operari seu efficacem esse, & hos verum eius corpus & sanguinē edere ac bibere, eo modo quē ipse dixit & explicauit. nempe spiritualiter, per fidem, ad vitam æternam: porro indignos siue infideles sumere panem & poculum Domini sibiipsis ad iudicium & condemnationem.

Ex his quæ protulimus cuiuis apertū est, nos nihil de nostro commiscuisse, sed simpliciter retinere ipsa Domini verba, institutionem & expositionē in euangelicis & apostolicis scriptis traditā. Matt. 26. Ioan. 6. 1. Cor. 11.

Sacramēta vero vt Baptismus & Cœna Domini ab ipso Seruatore nostro hac ratione instituta sunt, vt vna cū verbo duo in illis sint consideranda, signū & res signata: & de hoc nulla est neq; vnquā fuit cōtrouersia. Signū externū quiddā est & visibile, veluti in Baptismo aqua, quæ affunditur in nomine Patris Filij & spiritus sancti: in Cœna Domini panis & vinū, quę frangūtur, effunduntur, & sumūtur. Signatū vero internū quiddā est quod oculis fidei cernitur, vt in Baptismo, regeneratio, remissio aut emūdatio peccatorū, itē recipi & quasi incorporari seu inseri populo Dei: in Cœna, verū corpus & sanguis D. nostri Iesu Christi, Institutio Sacramentorum.

Dominus in cœna præſens adeſt.

quæ ille morti tradidit & effudit,in remiſsionem peccatorum noſtrorum & acquiſitionem vitæ æternæ. Cœnæ huic dominus ipſe in cœtu fidelium præſens adeſt ſpiritu ſuo, gratia item & efficaci operatione, quemadmodum ſemper ſacramentis ſuis præſens adfuit ſeq; præſentem fore promiſit. Manducationis autem veri corporis & ſanguinis domini in cœna hæc ratio eſt:quicunque fidelium corda ſua in cœlos extollunt, & in eccleſia vera fide ad cœnam domini accedunt,vt conſiderent ipſius mortem, in qua corpus ſuum tradidit & ſanguinem ſuum effudit pro noſtra redemptione (hic enim præcipuus finis eſt cœnæ domini, quandoquidem & dominus ipſe bis dixit,Hoc facite in mei commemorationem) & vt propterea gratias agant domino : hi ore quidem percipiunt ſignum ſeu ſacramentum corporis & ſanguinis domini, panem nempe & vinum externe atq; viſibiliter, verum non hæc ſola accipiunt, neque etiam nihil aliud quam panem & vinū vt alioqui in corporali cibo &potu ſumunt, ſed animi eorum interius per fidē accipiunt rem ſignatam, nempe verum corpus & ſanguinem Chriſti, verum hoc modo & forma quam dominus ipſe verbo ſuo expoſuit, ſcilicet ſpiritualiter, ita vt verum corpus & verus ſanguis Chriſti ſedens ad dexteram Dei,non corporaliter ſit cibus ventris, & dentibus atteratur,ſicuti ſignum ſeu

ſacramen-

ſacramentum atteritur, ſed fide recipiatur ad vitam. Nam duntaxat vera fidê neq; præterea vlla alia ratione Chriſtum ſumimus & percipimus, qui paſsione ſua peccatorum remiſsionem & vitam æternam impetrauit: fidei autem virtus per Spiritum ſanctum efficit in fidelibus vt viuant, & certo ſtatuant ſe ab omnibus ſuis peccatis mundatos eſſe. Hac igitur ratione dominus noſter nominatur & eſt cibus & potus vitæ: nam vt corporeus cibus & potus ſumpta, hominem in præſenti vita ſuſtentant: ita ſi vera fide edamus & bibamus, hoc eſt recipiamus dominũ Ieſum, credentes quod eius ſanguis pro nobis fuſus ſit, & ſe tradiderit pro noſtra mundatione & vita, noſter eſt cibus & potus, nos emundat & conſeruat ad vitam æternam. Eadem quoq; ratione in nobis manet & viuit, noſq; viciſsim in ipſo manemus & viuimus.

Eodem modo Chriſtus in Euangelio Ioannis aperte inquit ſe eſſe panem illum vitæ: item, panem quem daturus ſit eſſe carnem ſuam, quam daturus ſit ipſe pro vita mundi: & qui ederit panem hunc victurum in æternum. Cum vero auditores eius dicerent, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare qua veſcamur? edocet eos non eſſe aliam rationem perueniendi in vitam, quam ſi comederint carnem ſuam & biberint ſanguinem ſuum, quoniam hęc ſola ſint cibus & po-

Ioan. 6. Quomodo caro Chriſti ſit noſter cibus.

tus ad vitam æternã,extra quæ vita nulla eſt nec inuenitur.Porro cum auditores eius hoc ſermone tanquam duro & inhumano offenderentur, quaſi exigat vt humana carne veſcamur & ſanguinem bibamus, ita enim perperam intelligebant, ſeipſum poſtea interpretatur, ac dicit illis, ſe in cœlos aſcenſurum eſſe, vnde maieſtatem & gloriam eius cognoſcere poſsint, & quod non falſo illis polliceatur vitam, cum ſit filius Dei. Præterea vult eos ex aſcenſione ſua diſcere,ſe ab hominibus non edi aut conſumi corporaliter, quandoquidem totus corporaliter in cœlos aſcendat. Item carnem corporaliter manducatam, quemadmodum ipſi ſentiebant manducandam, nihil prodeſſe ad vitam:ſed morti traditam,& ſpiritualiter fide perceptam,vitam afferre. Spiritũ nanq; eſſe qui viuificet,& verba quæ ipſe loquatur illis de comedenda carne ſua, & bibendo ſanguine ſuo,ſpiritum eſſe & vitam.Initio etiam huius ſermonis, vt clare explicaret quomodo panis vitæ ſit,& recte ad vitam ſumatur, aperte dixit, Ego ſum panis ille vitæ: qui venit ad me nequaquam eſuriet: & qui credit in me non ſitiet vnquam. Vbi pro Edere ponit, venire ad ipſum. Rurſus etiam inquit, Nemo venit ad me niſi Pater meus traxerit eum: hoc eſt,nemo credit in me,niſi Pater meus illi in cor inſeruerit fidem per ſpiritum ſuum. Clarius adhuc inquit. Qui credit in me

non

non sitiet vnquam: vbi aperte Credere pro bibere ponitur: quare edere & bibere nihil aliud est quam credere. Quare ex verbis Domini perspicue cognoscitur spiritualem manducationē Domini, siue corporis eius, non alia ratione quam per solam fidem fieri.

Sextum caput Euangelij Ioannis recte adhiberi ad expositionem Cœnæ Domini.

QVæ proxime è sexto capite Euangelij D. Ioannis protulimus, ad explicandum veram & salutarem manducationē corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi in sacra Cœna, quidam quod non ignoramus, reijciunt, dicentes, Dominum Ioannis 6. capite non locutum esse de ea manducatione corporis & sanguinis sui quam postea in vltima Cœna instituit: nam cum Capernaumi de cibo & potu corporis & sanguinis sui concionaretur, Cœnam sacram nondum institutam fuisse: præterea Cœnam Domini longe aliam actionem & manducationem esse ab illa quæ Ioannis 6. capite exposita est. Quid præter ea quæ Ioan. 6. habentur. Matth. 26. Dominus instituerit.

His vero qui talia obijciunt libenter damus, Cœnam Domini nondū fuisse institutā, quando Christus Capernaumi eam concionē habuit quę Ioan. 6. cap. descripta est: item Matth. 26. capite quædam alia, & plura his quæ Ioannis 6. habentur, à Domino instituta esse. Etenim verbo suo

addidit ſacramentalē actionē, ad conſeruandam in recenti memoria paſsionem & mortem quam cauſa redemptionis noſtræ ſuſtinuit: inſtituens ſcilicet vt eccleſia fidelium in vnum conueniat, & panem ſimul frangat, & potum accipiat, quemadmodum dominus iuſsit facere ad commemorationem mortis ſuæ & noſtræ redemptionis: & interea etiam ſimul dominum laudet & celebret vera gratiarum actione: & confeſsione fidei ſuæ, & obligatione in vnum corpus eccleſiæ Chriſti: cuncta enim hæc confitetur reipſa & facto in vſu ſacrę Cęnę. Nam vti ſupra expoſuimus, & nemo vnquā in controuerſiā vocauit duo in ſacramentis conſideranda ſunt, ſacra ſigna, ſiue externa & viſibilis actio à Deo inſtituta: deinde res ſacra ſignata, quā actio hæc operatione ſpiritus ſancti renouat & recenti in memoria conſeruat, imo ſuſtentat recte vtentes. Signū igitur ſiue actio Cœnę domini non eſt inſtituta Ioan. 6 ſed Mat. 26. c.

Cęterum quod ad rem ſignatam ſpectat, nempe corpus traditum & ſanguinē effuſum, paſsionem & mortem Chriſti, per quæ viuificantur credentes, hæc inquam non alia ſunt in actione Cœnæ quam illa de quibus dominus Ioannis 6. locutus eſt. Vnica enim tantū eſt redemptio: ac vnum duntaxat corpus dominus noſter habet, ex Maria virgine aſſumptum, quod ante & poſt Cœnæ inſtitutionem, in Cœna & extra eam, ſemper vnicum

eum corpus manet (institutio enim sacramenti nihil in corpore Christi mutat) & suam naturam ac proprietatem seruat, ideoq; sicuti ipse quoque aperte testatur, corporaliter manducatum non prodest. Cum autē Dominus Cœnam suā Matt. 26.instituerer proculdubio firma memoria complectebatur ea quæ Ioan. 6. dixerat, ideoque credendum est eum nihil postea instituisse, quod vnicæ suæ doctrinę antea propositæ aduersaretur, neq; ecclesiæ suæ commendasse aut tradidisse id quod antea testatus fuerat nihil prodesse. Quapropter verum est expositionem à Domino Ioannis 6.capite factam, de manducatione & potu corporis & sanguinis sui, optime inseruire explicationi Cœnę quam Dominus Mat.26.instituit.

Doctrina nostra non est noua, neq; contraria diuinis literis, & sententiæ orthodoxæ veteris ecclesiæ.

DOctrina nostra hactenus exposita de pręsentia Christi in ecclesia & apud credentes, deq; manducatione & potu veri corporis & sanguinis eius in sacra Cœna, non nostra tantum sententia est, aut noua & à nobis excogitata, neque aduersatur sacris literis, & sententiæ orthodoxæ veteris ecclesiæ, quemadmodum testamento Brentij asseritur. Id enim quod docemus, ex scripturis sacris, vt supra ostēsum est, didicimus. Christus etiam qui in vltima Cœna panē ac po-

Christus nõ est corporaliter fidelibus præsens in ecclesia.

culum discipulis porrigens dixit, Accipite, edite, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, multo vehementioribus & clarioribus verbis seipsum explicauit, ac ostendit se non fore corpore suo fidelibus in ecclesia corporaliter præsentem, dicens, Non sum amplius in mundo, sed hi sunt in mundo, & ego ad te venio. Item, Exiui à Patre & veni in mundum: iterum relinquo mundũ & proficiscor ad Patrem. Rursus, Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego abeã, nisi enim abiero Consolator ille non veniet ad vos: sin autem profectus fuero, mittam eum ad vos. Item, Non relinquam vos orbos &c. Ego autem rogabo Patrem, & alium Consolatorem dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum: nempe spiritũ illum veritatis. His omnibus sententijs Dominus ecclesiã suam clarissime docuit, se deinceps post ascensionem suam non amplius corporaliter sed spiritualiter in ecclesia habitaturum. Quare non absq; ratione, neq; contra Domini doctrinam omittimus in hac causa nomina Essentialiter & Corporaliter, quod ab ipso Domino exclusa sint, vtimur autem nomine spiritualiter, vtpote quod ex ore Domini & tot eius claris testimonijs desumptum sit.

Ioan: 17.
Ioan. 16.
Ioan. 14. 16.

Præterea vetus & orthodoxa ecclesia, non aliam sententiã de Cœna Domini quam hanc nostram ab ipsa vsq; Apostolorum ætate habuit. Diuum

quum enim Aurelium Augustinum omnes ortho doxum doctorem & episcopum agnoscunt, is in libris suis non tradit propriam & peculiaré quandam suam fidem, sed communem & catholicá fidem, in ecclesia suæ ætatis receptam: nunquá vero à quoquá reprehensus est quod de Cœna Domini non recte & Christianè senserit atq; scripserit: is tamen aperte eadem nobiscú de Cœna Domini professus est. Primú in Sacramétis vna cum verbo Dei duo consideranda esse, signum & rem signatam. Deinde hanc esse consuetudinem sacrarum literarum vt signis tribuant nomen rerú signatarum: atq; ita in Cœna Domini panem & vinum nominari corpus & sanguinem Christi: diligenter vero hic cauendú esse, ne propterea signú accipiamus pro re signata: esse enim hanc miseram animorum seruituté. Tertio scripturá sicuti de Sacramentis sacramentaliter loquitur, ita etiá sacramentaliter & figurate intelligendam esse. Quare etiam Augustinus ipse verba hæc, Hoc est est corpus meú, hic est sanguis meus, figurata esse fatetur: & connumerat verbis Pauli, Petra autem erat Christus: Interpretatur autem ea hoc modo, panem & vinum significare corpus & sanguinem Christi: siue (vt etiam alij veterum locuti sunt) panem & vinum esse signa, figuram, symbola & sacramenta corporis & sanguinis Christi. Quod si quis verbis nostris credere

Augustinus orthodoxus ecclesiæ doctor.

Hoc est corpus meum.

Rom. 9. 33.
Psalm. 118.
Act. 4.

noluerit legat Augusṫ. De doct. Christ.lib.3.cap. 5.8.9.Itē,Quęst.lib.3.in Leuit.Quæst.57.In Psal. 3.Contra Adimantum cap.12.Epist.23. &c.

Quarto idem Augustinus differens de pręsentia Christi in ecclesia fidelium aperte dicit, Christum post ascensionē suam in cœlos non esse corporaliter in ecclesia præsentem, sed spiritualiter. Si quis ipsius verba cognoscere cupit legat in Ioannis Euangelium tractatū 50. & 106. vbi diserte ait hanc doctrinam esse orthodoxam, & hanc esse veram & rectam fidem ecclesiæ Christi.

Quinto aperte dicit corpus & sanguinē Christi non edi & bibi corporaliter ore, sed spiritualiter per fidem. Imo libere dicit, si verba Christi, Nisi comederitis carnē filij hominis, &c. Ioan.6. iuxta literam & non figurate accipiantur, facinus vel flagitium committi. Atq; sicuti cæteri Patres omnes, ex sexto capite Ioannis interpretatur negotium Cœnæ dominicæ, quomodo verum corpus & verus sanguis Christi edatur & bibatur; ideoq; Ioannem ait nihil in suo Euangelio, vt cęteri Euangelistę fecerunt, de Cœna Domini scripsisse, siue de manducatione corporis & sanguinis Christi, propterea quod hæc alibi exposuisset. Quod si quis dubitat & meis verbis fidem habere noluerit, legat August. De doct. Christ.lib.3. cap.10. &c. Tractatu in Ioannem 25.& 26.& De Consensu Euangelistarum lib.3.cap.1.

Sexto

Sexto docet idem ſæpe nominatus pater, indignos ſiue infideles edere quidem & bibere ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ideoque mortis Chriſti propter indignitatem fidei ſuæ reos fieri, non tamen percipere ipſum corpus & ſanguinem Chriſti, quæ duntaxat ad vitam & non ad exitium ſumuntur. Ita Iudam comediſſe panem domini, ſed non panem dominũ ipſum in vltima cœna ediſſe, idq; illi exitio fuiſſe, quemadmodum cæteri Apoſtoli qui panem vitæ dominum ipſum manducarunt, vitam acceperunt. Cui libuerit legat Auguſtinum Tractatu in Ioannem 26. 59. 62. & De Ciuitate Dei lib.21.cap.25.

Atq; hæc quidem quanta fieri potuit breuitate commemoraui vt omnibus manifeſtum fiat quam iniuſte hoc Teſtamento accuſemur; doctrinam noſtram de cœna domini repugnare ſen tentiæ veteris orthodoxæ eccleſiæ; Dei enim beneficio, veris rationibus contrarium euicimus. Quare conuicia Teſtamenti huius, doctrinam ſcilicet noſtram falſam & damnatam eſſe, & errorem grauem ac intolerabilem, iuſto iudici com mittimus: Scimus enim ſi noſtra doctrina talis eſſet qualem illi calumniantur, neceſſario quoq; veteris eccleſiæ doctrinam talem fore: quod tamen falſum eſt: recte enim illi & nos quoq; cum eis docent. Quare noſipſos conſolamur verbis

his domini, Beati eritis quum conuitiati fuerint vobis homines, & dixerint quiduis mali aduersus vos, mentientes propter me.

De vera interpretatione scripturarum & corporali ascensione Christi in cælos.

GRauius postea & acerbius in hoc Testamento accusamur, quod falsam nostram doctrinam de Cœna Domini defendere conemur falsa interpretatione scripturarum, ac dicamus Christum ascendisse in cœlos, & iuxta maiestatem suam, quam personali vnione humanæ naturæ cum diuina accepit, esse in cœlo corporeo & peculiari quodam atque definito loco, neque posse vel per Dei omnipotentiam, vel vlla alia vi & potentia corpore suo simul in duobus vel pluribus aut omnibus locis esse: sedere vero ad dexteram Dei, quam nos peculiarem & definitum cœli locum interpretemur. Omnia autem hæc absque vllo testimonio sacræ scripturæ conficta esse, & erronea atque damnanda.

De vera interpretatione sacrarũ literarum.

Ad grauem hanc attamen iniquam & nullis rationibus subnixam accusationem, ita simpliciter respondemus. Nos hactenus sacræ scripturæ sententias semper religiose tractauimus inuocata Dei gratia, atque illas declarare & interpretari

tari ſtuduimus, non autem falſis interpretationibus peruertere & corrumpere. Nam hactenus ſemper iudicauimus hanc eſſe veram & legitimam ſcripturarum interpretationem, vbi nihil profertur contrarium gloriæ omnipotentis Dei, ei inquam gloriæ quam ſibi vendicat, nihil item pugnans veræ fidei, & articulis Symboli Apoſtolici, nihil denique aduerſum charitati Dei & proximi: atque vbi ſenſus ex ipſa ſcriptura ſumitur, non ex humano affectu infertur: proprietas linguæ cuiuſque ſeruatur: occaſiones & ea quæ antecedunt & conſequuntur, cæteraque adiuncta diligenter expenduntur: & ſenſus etiam ſeruatur aliorum ſcripturæ teſtimoniorum, quæ vel diſſentire videntur, vel etiam clarius de eadem re loquuntur. Neque aliter veteres & orthodoxi Patres de ſcripturarum interpretatione docuerunt: id quod ex libris eorum conſtat, & præſertim D. Auguſtini de Doctrina Chriſtiana.

Quapropter ſi quid à nobis contra cōmemoratas regulas cōmiſſum eſt, audire cupimus vbi & qua nam in re peccauerimus. Quia tamen in Teſtamento hoc nominatim nobis obijcitur aſcenſio Chriſti in cœlos, quaſi loca in quibus eius fit mentio corruperimus, primū breuiter commemorabimus quidnā de aſcenſione Chriſti doceamus; deinde ad reliqua capita quæ cōmemorātur

respondebimus, & Dei beneficia demonstrabimus nos nulla falsa scripturarum interpretatione vti, neque in reliquis capitibus quicquam nouum à nobis proponi, & de quo non idem nobiscum docuerit vetus & orthodoxa Christi ecclesia.

De ascensione Christi.

De ascẽsione igitur Christi in cœlos hactenus ita semper docuimus, & docemus, dominum nostrũ Iesum Christum vero suo corpore humano quod ex beata & intemerata virgine assumpsit, & in quo crucifixus & mortuus est, ac tertio die à mortuis resurrexit, mundum hunc & præsens seculum deseruisse, & à terris in altum, in cœlum ipsum ascendisse, ideoque non iam hic inferius corporaliter in terris esse. Ita nanq; docet nos articulus fidei nostræ, Ascendit in cœlos: eodẽ modo nos credere docent sacræ literæ in Euangelijs & Actis Apostolorum, his verbis: Dominus igitur cum benediceret eis disiunctus est ab eis, sursumq; ferebatur aspicientibus ipsis: & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum. Verum ne quisquam existimaret eum in nubibus mansisse, sicuti quidam hæreticorum senserunt, à Luca additur & id Marcus quoq; testatur, eum cum sursum ferebatur in cœlum receptum esse. Obseruandum autem est quod scribunt receptũ in cœlum. Quinetiam Angeli apparuere cum dominus ascendisset, & Apostolis qui intentis in

Luc. 24. 51. Marc. 16. 19. Act. 1. 9.

cœlum

cœlum oculis attoniti quodammodo erant, dixere, Viri Galilæi quid ſtatis intuentes in cœlum: hic Ieſus qui ſurſum receptus eſt à vobis, ita veniet quemadmodum conſpexiſtis eum proficiſcentem in cœlum. Acto. 1. & Marc. 16.

Quod ſi hac occaſione teſtimonij angelici, in ſcripturis quæſiuerimus quando & quomodo Chriſtus venturus ſit, inſtruet nos articulus fidei noſtræ, Inde (à cœlis & dextera Dei) venturus eſt ad iudicandũ viuos & mortuos. Paulus quoq; ad Theſſalonicenſes dominũ de cœlo venturum inquit in nubibus ad iudicandum, cum hortatu & voce tubæ archangeli: deinde fideles transformatos & qui à mortuis reſurrexerint, rapiendos in nubes in occurſum domini in aera, & cum domino recipiendos in æternã felicitatem. Ex his omnibus rationibus firmis & immobilibus, conficitur verum corpus domini noſtri Ieſu Chriſti ad cœlos aſcendiſſe, & in cœlo habitare, vt non amplius corporaliter deſcendat donec iudicaturus eſt viuos & mortuos, tum enim corporaliter & viſibiliter ſe conſpiciendum exhibebit, Angelo teſtante, Ita veniet quemadmodum conſpexiſtis eum proficiſcentem in cœlum: & domino ipſo dicente, Videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute & ingenti gloria. De eodem quoq; aduentu ſcriptum eſt, Videbunt eum in quem pupugerunt.

Eodem modo Pattes orthodoxi articulum de ascensione Christi & eius aduentu ad iudicium, intellexerunt, atque diserte scripserunt, Dominum ascensione sua reliquisse mundum, ita vt vsque ad extremum iudicium non amplius corporaliter adsit in ecclesia, spiritu tamen & diuina sua virtute præsens sit ad finẽ vsq; mundi. Quod si quis hæc in ipsis Patribus inspicere cupit, legat ea quæ Cyprianus & Augustinus in Symbolum scripsere: ac rursus Augustinum Tractatu in Iohan, 21.94.102.106.155. De agone Christ. cap. 24. 25. De Ciuitate Dei lib. 12. cap. 4. Cyrillum lib. in Joan. 10. cap. 38. & lib. 11. cap. 21. & 22. Quibus alios complures adiungere possemus.

Si vero nihilominus quidam volunt corpus Christi hic in terris corporaliter pręsens habere; nemo tam exigui iudicij erit qui non animaduertere posit, hos irrefragabilibus testimonijs veritatis ante productis repugnare. Quis vero nos veritate adeo manifeste cognita arguet quod scripturas corrumpamus? Tum potius falsi damnari possemus si ex ascensione Christi faceremus disparitionem quandã, non corporalem discessum: aut si doceremus Christi corpus ascensione in cœlos deificatum non amplius corporatum esse: quemadmodũ nonnulli perperam de eo loquuntur: contra quos vniuersa scriptura & omnes Patres clare testantur, corpus Christi in gloria & maiestate

maiestate, seruare nihilominus proprietatem & formam veri corporis. Qui vero de hoc dubitat legat Augustinum Tractatu in Iohannem 22. 40. & 111.

Corpus Christi in gloria proprietatem & formam suã seruat.

Cæterum quod nonnulli obijciunt corpus Christi quod ascendit & nunc est in gloria, vere præsens esse ecclesiæ suæ, non tamen visibiliter sed inuisibiliter: idipsum naturæ & proprietati veri corporis prorsus repugnat. Porro quod aiunt essentialiter & corporaliter præsens esse non tamen visibiliter, perinde est ac si quis dicat lucernam lucere sed absque lumine: ignem ardere sed absque calore: aquam fluere, non tamen humidam & fluxam esse: hæc enim sunt mera sophismata & latebræ hominum qui non student simplici veritati, sed rixis & tenebris. Si dominus ecclesiæ suæ inuisibiliter adest, cur non contenti sunt nomine spiritualis, cur ab illo tantopere abhorrent.

Corpus Christi inuisibiliter præsens esse.

De cœlo beatorum sede in quod Christus Dominus ascendit, id esse certum locum à Deo beatis destinatum, neque vbique esse.

QVod vero cœlum spectat in quod Christus dominus ascendit, de eo ita vt semper & perpetuo receptum fuit simpliciter loquimur, cœlum illud supra nos in alto esse, certum

locum à Deo definitum destinatum æternæ beatæq; habitationi Christi & electorum eius. Dicitur quidem in scripturis Christum ascendisse super omnes cœlos, alibi tamē scribitur, receptum esse in cœlum, vt supra ostendimus. Quare supra omnes cœlos inferiores & visibiles (de quibus Propheta & Apostolus dixere, Cœli sunt opus manuum tuarum, illi transibunt, tu autem manes, &c.) ascendit in supremum cœlum quietis & felicitatis æternæ.

Christus ascendit super omnes cœlos.

Psal. 101. Hebr. 1.

De hoc igitur cœlo & Christi habitatione in cœlis D. Petrus dixit: Christum oportuit cœlum accipere (aut vt alij interpretantur, cœlo capi) vsq; ad tempora restitutionis omnium, quæ prædixit Deus per os omnium sanctorum suorum à seculo Prophetarum. Similiter D. Paulus scribit, Non enim in manufactum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero respondens: sed in ipsum cœlum, vt appareat nunc in conspectu Dei pro nobis. Ac paulo post similia D. Petro, de Christi habitatione in cœlis ad nouissimum vsq; diem, in hæc verba scribit, Et sicut illud statutum est hominibus vt semel moriantur, postea verò iudicium: ita & Christus semel oblatus (occisus) est, vt multorum peccata tolleret, altera vice absq; peccato conspicietur ijs qui ipsum expectant ad salutem. Hæc testimonia duorum Apostolorũ Petri & Pauli clariora sunt

Act. 3. 21.

Hebr. 9. 24.

quam

quam vt vlla interpretatione opus habeant.

Cœlum igitur Domini nostri Iesu Christi peculiarem & certum definitumq́; locum esse dicimus, quoniam scriptura id nobis ostendit superius in alto, non inferne in terris, multo minus apud inferos sub terra, aut etiam vbiq;. Christus etiam quotiescunque orauit & oculos in cœlum sustulit sursum aspexit non deorsum. Nos quoq; quando oramus sursum in cœlos corda & oculos nostros attollimus, non in omnia vbiq; loca. Præterea cum Christus in cœlos ascenderet sursum ferebatur (vt supra ostendimus) & nubes quæ supra nos sunt abstulerunt eum à conspectu discipulorum: ipsi quoque discipuli cœlum intuebantur quod supra non pone ante aut retro illos erat. Quamobrem dicimus cœlum beatorum esse certum & à Deo definitum locum, in quem omnes electi cum Christo colliguntur, & cum eo in perpetua felicitate habitant.

Cœlum esse locũ certũ.

Johan. 17. et 11. 91.

Porro nostram sententiam præter commemoratas rationes clara verba Christi cœlorum domini confirmant, quibus aperte cœlum locum nominat. Nam in Euangelio Iohannis inquit, In domo patris mei habitationes multæ sunt: alioqui dixissem vobis. Proficiscor paraturus vobis locum. Et quum profectus fuero & parauero vobis locum rursum veniam, & assumam vos ad me ipsum: vt vbi sum ego, illic & vos sitis.

Dominus cœlum beatorum locũ nominat. Ioan. 14. 2.

Cum autem Dominus hæc verba de cœlo dicat, & illud habitationem & locum bis nominet, & Vbi & Illic quæ certi loci ſunt voculæ, vſurpet, conſtanter retinemus ipſius Domini verba: ipſe enim optime omnium nouit, num cœlum habitatio & certus locus ſit nec ne, neque pudet nos cum cœlorum Domino, cœlum habitationem & locum nominare. Præſertim cum

Philip. 3. etiam Paulus dicat, πολίτευμα noſtrum in cœlis eſſe, vnde etiam ſeruatorem expectamus Dominum Chriſtum. Quod ſi cœlum locus eſt, vt Chriſtus ipſe teſtatur, certe non poterit vbique eſſe. Idipſum etiam facile intelligi poteſt ex verbis, è terra in cœlum aſcendere, item è cœlo deſcendere in nubes ad iudicium. Nam ſi cœlum vbique eſſet, nullo opus eſſet aſcenſu aut deſcenſu, cum antea vbique in cœlo cuncta eſſent, vbicunq; tandem eſſent, quare non opus foret vt in illud aſcenderetur.

Quæ fuerit veterum & maiorũ noſtrorum ſententia de cœlo.

Quinetiam maiores noſtri & omnes orthodoxi hanc ſententiam quæ cœlum certum eſſe locum negat nunquam in animum induxerunt, ſed corda ſua in cœlos ſurſum ſuſtulerunt, non deorſum aut antrorſum aut retrorſum, aut in latus. Similiter illi conſtanter & recte crediderunt animos ſuos ſeparatos à corpore, recipiendos in cœlum cum Chriſto & cunctis fidelibus: corpora quoque ſua mortua

& ſe-

& sepulta, extremo die à mortuis suscitanda, Domino obuiam in nubes & aera rapienda, vt cum eo ferantur in locum æternæ beatitudinis, quem præparauit omnibus diligentibus se. Atque hæc est vera vetus orthodoxa & indubitata fides, à qua fideles sese abduci non patiuntur ad cœlum aliquod vbiquetarium, quod simplices vbi nam sit & vbi illud quærere debeant ignorant.

Quod autem nostra ætate & in controuersia de Cœna Domini asseritur, cœlum beatorum non esse definitum & circumscriptum locum sursum in alto, sed cœlum vbique esse, cum in omnibus terræ locis, tum etiam in inferno sub terra, ac etiam diabolos in hoc cœlo esse, nouum prorsus & tetrum dogma est, horrendum auditu, quo simplices homines grauiter inuoluuntur & perturbantur, vt nesciant cum sibi moriendum fuerit quonam peruenturi sint, si cœlum nullus certus locus est. Dolet autem nobis ex animo tam absurda dogmata vnquam fuisse proposita & controuersa. Quod si homines labore & studio tanto docuissent, Christum in cœlis vbi à patre collocatus est vero suo corpore ad consolationem & salutem nostram quærere, quantum studuerunt verum eius corpus, deducere in panem, aut cum pane coniungere, quo tamen loco à Patre non est collocatum, non o-

Noua doctrina de cœlo.

pus fuiſſet hoc commento vbiquitatis,& ridiculo illo atque abſurdo cœlo infernali:multa etiam grauia ſcandala infirmorum, & hoſtium noſtrorum ludibria potuiſſent caueri. Verum hæc ſunt præmia inſuperabilis ſtudij concertandi & litigandi in cauſa adeo ſimplici & aperta.

Cœlum nõ eſt locus terreſtris ſed cœleſtis.

Cæterum à quibuſdam improbe ſimplex noſtra doctrina inuertitur, qui nobis, vt & præſens Teſtamentum facit, obijciunt, fingere nos corporeum Chiliaſtarum aut Machumetanorum cœlum, in quo beati quemadmodum in his terris corporeas habitationes & diſtincta domicilia habeant. Quærunt igitur ſi Chriſtum in tali cœlo habitare oporteat, an coactus & cœlo captus ac quaſi vinctus degat, ſedeat, ſtet, iaceat, obambulet etiam, an ſemper in vno loco ipſum eſſe & manere oporteat, &c. Verum hæc à nobis dudum confutata ſunt, ſi tantum æqua reſponſio aliquem apud illos locum haberet: ac tum inter alia diximus, cogitationes & ſermones huiuſmodi petulantes, leues & impios, qui grauiter ſimplices homines offendunt, nulla occaſione iuſta noſtræ doctrinæ impingi aut ex ea conſequi. Quamuis enim cum ſcripturis cœlum nominamus certum locum felicitatis, eumque ſurſum non deorſum in terris, neque etiam vbique, ſed eo in loco quem Deus æternæ felicitati deſtinauit atque definiuit, tamen ita de

cœlo

cœlo verba facimus, ſicuti merito ſentire & loqui oportet de negocijs felicitatis noſtræ, exemptis ab huius miſeræ vitæ conditione. Dicimus itaque cœlum beatorum non eſſe terrenum ſed cœleſtem locum, conuenientem & idoneum mentibus à corpore ſeparatis, & corporibus etiam clarificatis, quæ libera ſunt à corruptione, & carnalibus præſentis vitæ affectibus, defectibus item & miſerijs: nihilominus tamen cœlum hoc manet certus & finitus & à Deo circumſcriptus locus, ſuam cœleſtem naturam & proprietatem habens. Quare non opus eſt vt ſoliciti ſimus & quæramus, quomodo habitationes ſint diſtinctæ, & quæcunque alia huius generis curioſæ non neceſſariæ atque etiam inutiles quæſtiones proponuntur. Dominus enim cum ſuis iuxta naturam clarificatorum corporum, quæ nihilominus vera corpora ſunt, ab omni tamen corruptione exempta, liberrime in cœlo degit ab omni coactione liber. Ideoque non tantum (vt ludicre imo petulanter nobis obijcitur) ſemper ipſum ſtare aut ſedere aut ambulare aut iacere oportet, ſed degit quomodo vult, & quo loco cœli vult, eo modo & ratione qui æternæ vitæ & naturæ ac proprietati clarificatorum corporum congruit: his nos contentos eſſe decet neque vlterius quærere & curioſe ſcrutari oportet, ſicuti etiam Diuus Auguſtinus

Cœlum eſſe liberrimũ locum.

docet, sufficere vt credamus Christum esse in cœlis, neque quærendum esse vbi aut quomodo in cœlo sit, vel quid illic agat, &c.

Christus nō est in cœlo quasi alligatus.

Similiter Dominum nusquā cœlo alligamus, neque quasi in carcerem includimus, quemadmodum etiam beatæ mentes fidelium separatæ à suis corporibus, & post resurrectionem à mortuis corpora clarificata in cœlos assumpta non quasi in carcere & captiua sunt. Præterea scriptura aperte dicit, corpus Christi non in terra sed in cœlo esse, num propterea scripturæ impingemus quod Christum cœlo alliget? Certum enim est cœlum non esse carcerem, & angustiæ ac captiuitatis locum, sed locum libertatis, felicitatis æternæ, & ineffabilis gaudij.

Quomodo Christum oportuerit pati & cœlum occupare.

Neq; nos soli aut primi sumus qui dixerimus oportere Christum cœlos possidere aut accipere vsque ad iudicium: quod nobis vitio vertunt, & detorquent quasi Christo vim afferre eumque cogere conemur. D. enim Petrus ante nos his verbis vsus est, Christum oportere cœlum accipere, &c. Similiter scriptum est, Christum oportuisse pati, & sic intrare in gloriam suam. Cæterum in his locis scripturæ, Oportet siue necesse est, non est seruilis quædam molesta & inuoluntaria coactio, sed diuini consilij, & optimi ordinis voluntaria executio. Quemadmodum enim Christum oportuit pati, quia ita Dei consilio ordinatum

tum erat, & humanum genus non aliter redimi poterat, ideoq; Christus necessarium hoc consilium suo ordine volens & libens paſsione & morte sua impleuit: ita etiam Christum oportet cœlum occupare & poſsidere, iuxta Dei decretum, voluntarie libenter & absque omni coactione: quia propter assumptam humanam naturá, quæ in clarificatione non abolita est, aliter fieri nequit, nisi humana natura abijciatur vt non amplius in Christo sit: quod tamen impoſsibile est, nisi vnicam Christi personam diuidere velimus, vt deinceps post clarificationem Christus Deus tantú, non simul etiam homo sit & maneat: quod tamen & ipsum impoſsibile est. Præterea nostræ vtilitatis causa ita fieri oportuit, vt in Christo cernamus quonam nobis perueniendum sit, & quis sit locus nostræ felicitatis futurus: quádoquidem dixit, vbi ego ero ibi & minister meus erit. Item, Assumam vos ad me. Ex his constat quomodo necesse seu oportet illud intelligendum sit.

Ac tantú abest vt nostra sententia contraria sit veteri orthodoxæ ecclesię, vt maiores nostri, sicuti supra dixi, núquá ne cogitarint quidé cœlú esse in terris, & sub terra apud inferos, aut etiá vbiq;.

De dextra Dei, an poßit certus locus nominari?

Aliud deinde crimen nobis hoc Testamento imponitur, quod per dexterá Dei

Dextera Dei in scripturis plura significat

intelligamus definitum cœli locum, absque vllo testimonio scripturarum, erroneæ & damnatæ, &c. Ad hãc igitur criminationem respondemus nomen dexteræ Dei plura significare in sacris literis, primum enim virtutem & potentiam Dei significat, atq; ęqualitatem honoris, maiestatis & gloriæ, veluti Psalm. 18. 44. 110. Ephes, 1. Et iuxta hunc sensum Christus sedet ad dexteram Dei, id est eiusdem est potentiæ & virtutis, honoris, gloriæ & maiestatis cum Deo patre. Actorum 2. Hebr. 2.

Quoniam vero Christus in exaltatione sua & sessione ad dexteram Dei patris, humanam naturã non deposuit, vt illa deificaretur, hoc est transmutaretur in diuinam naturam: quoniam etiam in maiestate sua subinde filius hominis nominatur: ideo alia significatione dextera Dei nominatur locus quietis & felicitatis in cœlis; atque in hoc sensu quibusdam in locis scripturarum dexteræ additur nomen cœli, & in alto vel in excelso, quæ omnino certi definitique loci sunt nomina. Ita nanque de D. Stephano scriptum est. Quum autem esset plenus Spiritu sancto intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Iesum adstantem ad dexteram Dei. Et ait, Ecce conspicio cœlos apertos, & Filium hominis adstantem ad dexteram Dei. Diserte hic nominatur dextera Dei, & Filius hominis in gloria sua,

Dextera Dei locus beatitudinis.

Act. 7.

ris sua, qui non vbique stat sed ad dexteram Dei. Stephanus enim intentis sursum in cœlum oculis aspicit, & cœlum aperitur, vt Iesum in cœlis ad dexterā Dei cernat. Ex his necessario conficitur dexteram Dei nomen esse loci in cœlis: nam si vbiq; & non in cœlo tantum esset Stephanum vndiquaq; circumspicere, non oculos tantum in cœlum intendere oportuisset: neq; etiam necesse fuisset cœlum aperiri vt Dominū ad dexteram cerneret, si dextera Dei non esset locus cœli. In eandem sententiam de Christo D. Petrus scribit, Qui est ad dexteram Dei, profectus in cœlum, subiectis ipsi Angelis & potestatibus & virtutibus. Quibus verbis ostenditur Domino in exaltatione omnia subiecta esse, nihilominus tamen dexteram Dei in cœlis esse, in quos Dominus corporaliter ascendit. Paulus quoque Filium Dei inquit consedisse ad dexteram maiestatis in excelsis: nominatim in Excelsis inquit. Et alibi, Si resurrexistis cum Christo, superna quærite, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens. Superna curate non terrestria. Item, Christus ad dexteram throni Dei consedit. Porro quis sit Dei thronus Christus ipse in euangelio docet, his verbis, Ne iuretis omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei est.

1. Pet. 3. Heb. 1. Coloss. 3. Heb. 12. Matth. 5.

Hęc testimonia scripturæ non corrumpimus, aut contra sententiam veteris ecclesiæ citamus,

Quid ueteres per dexterā Dei intellexerint.

eum & illa per dexteram Dei intellexerit, primum quidem parem potentiam & maiestatem: deinde etiam propter veritatem humani corporis in Christo, certum & definitum locum: Huius sententiæ aperta testimonia habentur apud Cyprianum in Expositione symboli : apud Augustinum in libris De fide & symbolo, cap. 7. De agone Christi cap. 26. Epistola 122. ad Consentium : item epist. 27. & 146. apud Theodoretum lib. 2. dialogorum. Alibi etiam plura testimonia à nobis adducta sunt, verum nunc breuitati studemus, ac speramus ex his à quibusuis facile innocentiam nostram posse cognosci, nempe dogma nostrum, Dei dexteram esse definitum locum, non esse à nobis absq; vllis testimonijs scripturarum confictum erroneum & damnandum, ideoque crimen quod Testamentum illud nobis intendit non modo nullo fundamento niti, sed vna nobiscum quoque veterem orthodoxam ecclesiam damnari.

De omnipotentia Dei.

ALia & vehementior accusatio est huius Testamenti, qua nos reos peragit quod sentiamus, neq; Dei omnipotentia neq; vlla alia vi & potentia effici posse, vt corpus Christi simul duobus aut pluribus aut etiam omnibus in locis præsens sit. Accusamur autem quod certo nouimus, & contra omnem æquitatem publice in-

simula-

ſimulamur, quod omnipotentiam Dei abnegemus, & Deum ſua potentia ſpoliemus, ac ex Christo faciamus hominem impotentem: cum tamen firmiter retineamus articulum fidei, Credo in Deum patrem omnipotentem: & Deo ſuum honorem integrum tribuamus, confitentes ipſum eſſe omnipotentem, qui cuncta efficere poſsit quæ voluerit, nulla re excepta.

Confitemur Deum eſſe omnipotentem.

Porro Dei omnipotentia olim hæretici turpiter abuſi ſunt, veluti Praxeas qui argumentabatur, Deo omnia ſunt poſsibilia, igitur Pater crucifixus eſt, &c. Cui Tertullianus reſpondet, non eſſe quiduis ex omnipotentia Dei concludendum, ac ſi Deus omnia faceret quæ poſſet. Sed ex voluntate Dei concludendum eſſe, hoc Deus vult, ergo etiam poteſt. Quod enim non vult, etiam non poteſt: non tamen quod non poſsit ſi velit: Itaque Dei velle etiam poſſe eſt, & non velle eſt non poſſe. Similiter etiam Theodoretus Dialogo tertio ſcribit, Deo id eſſe impoſsibile, quod ipſius verbo naturæ ac voluntati repugnat.

Potentia ſequitur ex voluntate Dei.

Quamobrem non noſtram ſententiam de Dei omnipotentia proferimus, ſed idē dicimus quod Patres olim docuerunt: neq; etiam nobis de omnipotentia Dei cum quoquam controuerſia eſt, quam ingenue profitemur, tantū de hoc quæſtio eſt, An Deus omnipotentia ſua efficiat ea quæ naturę illius & verbo ac voluntati contraria ſunt.

Scripturæ igitur ſic nos de hac re docent, vt nominatim commemorent nonnulla quæ Deo ſint impoſsibilia, veluti, peccare, mori, mutari, mendacem & inconſtantem eſſe, ſeipſum negare ſeu mendacij arguere, & alia huius generis. Verum hac ratione omnipotentia Dei non infirmatur, aut negatur, vel contumelia afficitur: Deus enim nihilominus eſt omnipotens, etiamſi ea quę voluntati eius repugnant & iniuſta ſunt non faciat. Quæcunque enim Dei naturæ & voluntati in verbo ipſius patefactæ repugnant, hæc non faciunt ad potentiam eius & gloriam, ſed contra eſſent indicia impotentiæ & ignominiæ, vt ex his apparet quæ commemorauimus: itaque fideles hæc nullo modo Deo tribuunt: neque Dei potentia & gloria his eget, in quibus reuera nulla eſt potentia & gloria. In hanc autem ſententiam etiam de Dei omnipotentia docuerunt Auguſtinus de Ciuitate Dei lib. 5. cap. 10. Et Theophilactus in Marcum cap. 10. Quare denuo ſcripturis & teſtimonijs veteris eccleſiæ euicimus, noſtram doctrinam de Dei omnipotentia, non eſſe (vti accuſatur) à nobis abſq; teſtimonio ſcripturarum confictam, nouam & hactenus inauditam, erroneam atq; damnatam.

Corpus Chriſti non eſſe vbiq., ſed in vno Cœli loco.

Dein-

DEinceps nobis expendendum eſt an corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti quod ex beata virgine aſſumpſit, in gloria & exaltatione ſua ad dexteram Dei, per Dei omnipotentiam ita deificatum ſit, vt non amplius iuxta naturam humanorum corporum in vno loco ſit, ſed ſimul in multis locis & vbiq;, ſeu vndiq; in cœlo & in terris exiſtat: An inquam hæc ſit voluntas Dei verbo ipſius patefacta, vt verum corpus Chriſti non circumſcribatur aliquo cœli loco, ſed vbique ſit. Etenim niſi oſtendatur hanc eſſe Dei voluntatem verbo eius expreſſam, quod Chriſti corpus omni circumſcriptione careat, & vbiquetarium factum ſit, fruſtra Dei omnipotentia prætenditur, vt quæ hic nihil probare poſsit.

Ante reſurrectionem igitur & exaltationem Chriſti, non eſt dubium corpus ipſius non fuiſſe vbiq;, ſicut & ipſemet aperte hoc teſtatur Ioannis 11. quare à tempore reſurrectionis noſtram demonſtrationem inchoabimus. Cum igitur Dominus è ſepulchro & à mortuis ſurrexiſſet, illo ipſo corpore quo crucifixus fuerat, mulieribus fidelibus ipſum quærentibus, ab Angelo dicitur, Ieſum illum Nazarenum quæritis, qui fuit crucifixus: reſurrexit, non eſt hic: ecce locus vbi poſuerant eum. Ex hoc Angeli teſtimonio diſcimus corpus Chriſti poſt reſurrectionē nō fuiſſe vbiq;: alias enim eo ſepulchri loco fuiſſet, in quo ipſum

Corpus Chriſti ante reſurrectionē non fuit ubiq.

Poſt reſurrectionem quoq; non eſſe ubiq.

Marc. 16.

mulieres querebant: ſed angelus aliter aſſerit, Reſurrexit inquit, & non eſt hic. Rurſus die paſchatis quum ad diſcipulos veniſſet, Lucæ 24. & illi putarent ſe ſpiritum conſpicere, oſtendens illis manus & pedes ait, Quare huiuſmodi diſceptationes ſubeunt corda veſtra, ego ipſe ſum, contrectate me & videte: nam ſpiritus carnem & oſſa non habet, prout me conſpicitis habere. Eſt autem obſeruandum quod Dominus ipſe corpus ſuum non ſpiritum ſed carnem & oſſa nominat; & ait illud viſibile & contrectabile eſſe.

Demonſtratio ueri & circumſcripti corporis.

Cum vero Thomas huic demonſtrationi non interfuiſſet, & cæteri diſcipuli commemorarent ſe Dominum corpore ſuo quo à mortuis reſurrexiſſet vidiſſe, reſpondit ille, Niſi videro in manibus eius veſtigium clauorum, & immiſero manum meam lateri eius nequaquam credam. Octo igitur poſt diebus benignus & clemens Dominus rurſus ad diſcipulos veniens, & Thomam nominatim vocans, ait illi, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam & immitte lateri meo, & ne eſto incredulus ſed credens. Atque addit, Beati qui non viderunt & crediderunt. Quid crediderunt? Dominum vere proprio veroque corpore, non mutato in ſpiritum aut annihilato, à mortuis reſurrexiſſe. Quare neceſſario conficitur hanc eſſe veram fidem, ſi credamus, Dominum poſt reſur-

Thomas Chriſtum tangit. Ioan. 20.

rectionem suam verum corpus seruare, in sua natura, proprietate, & membrorum dimensione, &c. vnde etiam sequitur corpus Christi finitum esse & circumscriptũ, non in plura loca aut vbique diffusum.

Corpus Christi ascensione & sessione ad dexterã non est factum vbiquetarium.

Pari modo ascensione Christi in cœlos corpus eius non est mutatum in spiritum aut vbiquetarium factum, sed proprietatem & membra atq; dimensionem veri corporis seruat, sicuti superius ex verbo Dei de ascensione clare ostendimus. Verum quod quidã opinantur & asserunt, exaltatione & sessione in throno maiestatis Dei vbiquetarium factum esse, falsa opinio est, & error dudum damnatus. Adhęc Dominus ipse in Euangelio inquit, Dico vobis ab hoc tempore videbitis Filiũ hominis sedentem ad dexteram potentiæ Dei, & vnientẽ in nubibus cœli. Matt. 24. & 26. Item in Apocalypsi primo capite scribitur, Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt. Similia Ioannes Euangelij sui 19. capite è Zacharia propheta affert. Porro nomine Filij hominis omnes orthodoxi non alium intelligunt quam dominũ nostrũ qui veram naturã humanã etiam in gloria seruat, & eandẽ in extremo iudicio vniuersis hominibus ostẽdet. Verba ipsa perspicua & vehemẽtia sunt, Filium scilicet hominis sedere ad dexterã potentię Dei. Filiũ hominis venturũ in nubibus cœli.

omnem oculum viſurũ eſſe ipſum: hunc inquam qui confoſſus & transfixus fuit, quod eſt verum & circumſcriptum Chriſti corpus.

Paulus etiam ad Philippenſes ea ſcribit quæ ſatis ſunt ad hanc controuerſiam tollendam & explicandam, patria aut ciuitas noſtra eſt in cœlis, vnde etiam ſeruatorem expectamus Dominum Ieſum Chriſtum. Qui transformabit corpus noſtrum humile, vt conforme fiat corpori ſuo glorioſo, pro efficacitate qua poteſt etiam ſubijcere ſibi omnia. In hoc præclaro Apoſtoli teſtimonio primum indicatur locus patriæ ſeu habitationis noſtræ in beatitudine, non vbique ſed ſuperne in cœlis, in eo autem cœlo in quo etiam Chriſtus Seruator noſter eſt, & vnde eum expectamus venturum ad iudicium. Secundo tempus liberationis & glorificationis noſtræ definitur, nempe aduentus Domini ad iudicium. Tertio breuiter deſcribitur totum negotium gloriæ & clarificationis noſtrorum corporum, & huius modus ac ratio. Vtitur autem hic verbo transformandi μετασχηματίσει inquit, corpus noſtrum humile miſerum & ægritudinibus obnoxium: conforme etiam inquit σύμμορφον corpori ſuo glorioſo τῆς δόξης αὐτοῦ, gloriæ & claritati ſuæ. Ex his autem verbis hæc diſcenda nobis ſunt. Primum corpora noſtra miſera transformanda eſſe: ita vt conformia fiant glorioſo

Locus patriæ noſtræ

Tempus noſtræ glorificationis

Modus & ratio glorificationis noſtrorum corporum.

glorioſo corpori Chriſti. Secundo in Chriſti corpore clare cernimus qualis ſit futura noſtra glorificatio, nempe ſimilis glorificationi Chriſti, ſed tamen (vt veteres quoq; dixere) definito modo, quantum ad nos. 1. Cor. 15. Alioquin gloria Chriſti vt filij Dei, ineffabilis eſt, ac glorioſa ſupra omne nomen. Tertiò glorificatio noſtra hac ratione perficitur, vt quicquid in corpore noſtro debile eſt glorioſum fiat. Paulus hoc negotium 1. Cor. 15. eleganti antitheſi illuſtrat, opponit enim corruptioni obnoxio corpori, incorruptum corpus, ignominiæ, gloriam, infirmitati potentiam, corpori animali ſpirituale corpus, & terreno cœleſte. Et ſi autem ſumma diligentia diſcrimina humilis & glorioſi corporis ab Apoſtolo commemorantur, nuſquam tamẽ definito & circumſcripto corpori vbiquetarium opponit, ac glorioſo corpori tribuit quod vbiq; ſit. Etenim in glorificatione noſtra quæ extremi iudicij die futura eſt, corpora noſtra ſuam ſubſtantiam, carnem & oſſa & horum proprietatem atque formam non perdent, ea duntaxat à vero corpore auferentur quæ ex peccato ſunt, nempe quod morti, infirmitati, ægritudini, corruptioni, & turpitudini obnoxium eſt. Subſtantia hominis & proprietas & membrorum dimenſio atque conformatio fuerũt in homine antequam in peccatum laberentur, per peccatum verò morti & varijs in-

firmitatibus obnoxia reddita sunt quare auferentur à corpore huiusmodi infirmitates, ipsa tamen substantia corporis manebit, erit autem illustris, clara, pulchra, potens, libera ab omni infirmitate & turpitudine, non tamen spiritus absque carne & ossibus, non corpus incomprehensibile & inuisibile, quod lapides & ferrum penetret, atque in pluribus simul locis existat, incircumscriptumue aut vbique sit. Omnia verò hæc confirmantur etiam articulo fidei nostræ, quo profitemur nos credere resurrectionem corporis huius, siue carnis.

Quamobrem ex his quæ exposita sunt concludimus, quandoquidem nostra corpora siue caro nostra à mortuis vere resurget, ita vt integrum nostrum corpus cum omnibus suis membris certo definitoque loco non vbique futurum sit: nostra vero hæc corpora conformia erunt glorioso corpori Christi, vt ex Paulo apparuit, necessarie etiam corpus Christi in gloria non vbique, sed finitum atque circumscriptum esse. Recte autem à corpore nostro argumẽtamur de corpore Christi, & è conuerso à corpore Christi de nostro: eadem enim ratiocinatione Paulus quoque vsus est 1. Cor. 15.

Doctrina ueteris Ecclesiæ de hac re. Porrò quæ hactenus protulimus de natura & proprietate glorificatorum corporum, & de resurrectione à mortuis, ea non nos cõfinximus,

sed

sedex testimonijs scripturæ & doctrina veteris ecclesiæ depromsimus, id autem si qui certius co gnoscere desiderant legant Tertullianum De car ne Christi, &c. De resurrectione carnis: Cyprianum in Expositione symboli, articulo, Credo resurrectionem carnis. Hieronymum ad Pammachium contra Ioannem Hierosolymitanum, qui sectabatur Origenis errorem, nempe corpora glo rificata fieri (sicuti etiam nostra ętate quidam do cere incipiunt) subtilia, inuisibilia & incomprehensibilia. Legantur etiam ea quæ scribit D. Augustinus libro de Ciuitate Dei 13. cap. 17. 22. & lib. 22. cap. 21. & De fide & symbolo. Item quæ Cyrillus habet in Ioannem libro 11. cap. 57. 58. 59. &c.

Præterea nostram doctrinam qua asserimus corpus Christi in gloria non vbique sed in cœlo esse, loco beatitudini perpetuæ diuinitus destina to, confirmat etiam Theodoretus Dialogo 2. con tra hæreticos: & beatus martyr Vigilius Tridentinus episcopus lib. 4. contra Eutychianos, inter alia ita scribens. Diuersum est autem & longe dissimile circumscribi loco, & vbique esse: & quia verbum vbique est, caro autem eius vbique non est. Ac paulo post addit, Hæc est fides & confessio catholica, quam Apostoli tradiderunt, marty res roborauerunt, & fideles nunc vsq; custodiũt. Etsi autem duo hæc testimonia ordine producta

nostræ doctrinæ confirmandæ sufficiunt, addemus tamen etiam tertiũ ex epistola 57. D. Augustini ad Dardanum: vt iuxta verbum Domini in ore duorum aut trium testium omnis controuersia consistat. Sunt autẽ hæc D. Augustini verba.

Noli itaque dubitare ibi nunc esse hominem Christum Iesum, vnde venturus est, memoriterque recole & fideliter tene Christianam confessionem: quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cœlum, sedet ad dextram patris, nec aliunde quàm inde venturus est ad viuos mortuosque iudicandos. Et sic vẽturus est illa angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cœlum, id est in eadem carnis forma atque substantia, cui profecto immortalitatẽ dedit, naturam nõ abstulit. Secundum hanc formam non est putandus vbique diffusus. Cauendum est enim ne ita diuinitatem adstruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, vt quod in Deo est, ita sit vbique vt Deus. Nam & de nobis verissima scriptura dicit, quod in illo viuimus mouemur & sumus, nec tamen sicut ille vbique sumus: sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine proprio quodam & singulari modo. Vna enim persona Deus & homo est, & vtrumque est vnus Christus Iesus, vbique per id quod Deus est, in cœlo autem per id quod homo. Atque hactenus Augustinus.

Testi-

Testimonium hoc ideo verbotim adſcripſi vt cunctis manifeſtum ſit D. Auguſtinum non ſuam ipſius tantum ſententiam commemorare, ſed totius catholicæ eccleſiæ, qualis tum temporis & ab initio vſque in illa recepta & approbata fuit. Quare etiam cuiuis hinc perſpecta eſſe poteſt noſtra innocentia, & quam iniquiſsime Brentij teſtamento accuſemur, quod hanc doctrinam confinxerimus abſque teſtimonijs ſcripturarum & contra ſententiam veteris & orthodoxæ eccleſiæ: ideoque illam erroneam & damnatam eſſe. Nam cum veris teſtimonijs oſtenderimus non eſſe hanc Dei voluntatem, vt aſſumptum corpus à filio Dei exaltato ad dextram Patris, pluribus locis aut vbique ſit, ſimul etiam apparet omnipotentiam Dei contra eius rectum vſum nobis obijci: ideoque nihil hinc confici poſſe. Verum autem perpetuoque firmum eſt Chriſtum dominum iuxta diuinam naturam vbique eſſe, ſed iuxta humanam naturam non eſſe vbique, ſed ſuperne in cœlis loco beatitudinis præparato à Deo electis ſuis, quo & nos ad ipſum peruenturos ſperamus.

De perſonali vnione diuinæ & humanæ naturæ in domino noſtro Ieſu Chriſto.

ACcedimus nunc ad aliud caput Teſtamenti Brentiani, quo dicitur noſtram doctrinam de vero corpore Chriſti, cōtumelioſam ſeu

blaſphemam item & repugnare ſanæ doctrinæ de perſonali vnione duarum naturarum in Chriſto, diuinæ & humanæ, ac maieſtati & gloriæ qua exaltatus eſt ſupra omne nomen, vt coram ipſo flectatur omne genu, in cœlo & in terra & ſub terris. Euerti item à nobis & corrumpi maieſtatem humanæ naturæ, qua propter perſonalem vnionem Dei & hominis donata atq; ornata eſt.

Confeſsio noſtra de perſonali vnione vtriuſq; naturæ in Chriſto.

Verum nos vt antehac ſemper ita nunc quoque vere & ſimpliciter profitemur, nos nunquã aliter docuiſſe aut docere de perſonali vnione duarum naturarum in Chriſto, quàm ſacræ literæ docent, & vetus eccleſia, cuius ſentẽtia in ſymbolo Athanaſij his verbis expreſſa eſt. Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, vt incarnationẽ quoque domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat. Eſt ergo fides recta, vt credamus & confiteamur, quod dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius, & Deus & homo eſt: Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante ſecula genitus, & homo eſt ex ſubſtantia matris in ſeculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Aequalis patri ſecundum diuinitatem, minor Patre ſecundum humanitatem. Qui licet Deus ſit & homo, non duo tamen ſed vnus eſt Chriſtus: vnus autem non conuerſione diuinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum: vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ

Symbolũ Athanaſij.

stantiæ, sed vnitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro, vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus. Atque hæc est catholica confessio Christianæ fidei symbolo Athanasij comprehensa. Nos quoque sic docemus, & sic etiam ore cordeque credimus, neque præter hanc vllam aliam doctrinam de personali vnione habemus, quam tamen Testamentum hoc temere & absque vlla nostra culpa damnat, & veritati contrariam atque blasphemam esse calumniatur.

Cæterum verba D. Ioannis, Verbum caro factum est, hoc est Deus homo factus est, aliter accipienda sunt quam id quod in eodem Euangelio scribitur aquam in nuptijs in Cana Galileę vinum factam esse: non enim simul aqua fuit & vinum, sed vinum duntaxat non autem amplius aqua fuit. Quare interpretatio verborum Ioannis è D. Paulo petenda est, qui scribit, Deum formam serui accepisse, & hominibus similem factum esse. Item, non Angelos assumpsisse sed semen Abrahæ. Manifestum autem est id quod assumitur, ab assumente relinqui in sua natura non aboleri & annihilari. Ideoq; de Christo credimus ipsum æternum, immortalem, omnipotentem, & vbique præsentem esse: & eundem rursus temporis initium habere, mortique & infirmitati obnoxium fuisse, vno etiam in loco & non vbique esse. Nam iuxta diuinam naturam æternus &

Verbū caro factū est. Ioan. 1.

Philip. 2.

Heb. 2.

& omnipotens est, iuxta humanam mortalis fini tus & circumscriptibilis neq; vbiq; præsens est.

Distinctione duarum naturarũ in Christo nõ solui aut diuidi vnicam ipsius personã.

Nestorius diuidebat personam Christi.

CVm asserimus Christum secundum diuinitatem vbique esse, & eundem non esse vbique secundum humanitatẽ, accusamur quod cum Nestorio personam Christi diuidamus, ex vno duos Christos faciamus: vnum qui vbique pręsens sit, & alterum qui tantum in cœlo & non vbique præsens sit: hac autem ratione vnicam Christi personam solui & diuidi.

Vbiq; esse diuinæ naturæ proprium est.

Verum nobis videtur personam Christi magis solui & diuidi, si dicamus corpus eius vnionis gratia vbique esse: nam nullo loco circumscribi sed vbique præsentem esse, diuinæ tantum maiestati proprium est, neque vllum verum corpus humanum, aut vlla res alia præter Deum vbique esse potest. Quare si etiam corpus Christi vbique foret, non amplius esset verum humanũ corpus; atq; ita vnica persona Christi, qui verus Deus & homo est, solueretur: si enim secundum humanã quoque naturam vbiq; foret, iam Deus duntaxat esset, & non amplius verus homo.

Persona distinctione naturarum non diuiditur.

Num vero credendum est angelos quoque diuisisse personam Christi, dicentes. Christi corpus resurrexisse & non esse in sepulchro: item ipsum non hic esse sed in cœlos ascendisse? Imo

Domi-

Dominus ipse qui dixit. Pauperes semper vobiscum habebitis, me autem non semper habebitis? An verò dicemus personam Christi diuisam esse & tres Christos fuisse, quando corpus eius iacuit in sepulchro, anima descendit ad inferos, diuinitas verò vbique fuit? Manifestum est nanque animam Christi triduo à corpore fuisse separatam, & animam atque corpus non vbique fuisse vt diuinitas fuit: neque tamen propterea diuinitas animam aut corpus deseruit, neq; hæc à diuinitate separata fuerunt, sed vnus Christus Deus & homo indiuisus mansit. Eadem autem ratio est quando dicimus corpus Christi nō esse vbique, quoniam vtraque natura in hac vnione suas proprietates seruat.

Eutychiani olim orthodoxos qui naturas in Christo distinguebant, & dicebant Christum secundum diuinitatem esse vbique, secundum humanitatem verò non esse vbique, criminabantur, & Nestorianos vocabant qui personam Christi diuiderent: ipsi nanque docebant, post vnionem, aut post resurrectionem & ascensionē Christi, corpus eius in gloria diuinitati conforme factum esse, ideoque sicut & diuinitas vbique esse. Horum igitur criminationē refutat beatus martyr Vigilius lib. 1. contra hæreses, & sacræ triadis meminit in qua sunt tres distinctæ personæ, & tamen non tres dij sed vnus tantum Deus: inter

Doctrina veterum hac ca[...]

cætera autem sic scribit, Si igitur hæ tres personæ habentes singulæ proprietates suas, quibus significantius distinguantur non quibus separentur, vnus est Deus, quomodo filius salua vtriusque naturæ proprietate, non vnus est Christus? Adducit deinde simile animæ & corporis, quæ ambo suas proprietates seruant, & tamen vnus tantum est homo non duo. Similia etiam docet Theodoretus libro 3. dialogo: aduersus hæreses: quæ nunc commemorare longum esset. In summa tamen, hinc diuinis & humanis testimonijs constat, nos propterea non diuidere personam Christi, & ex vno duos Christos facere, propterea quod retinemus distinctionem naturarum in Christo: qua de re alibi plura & exactiora protulimus.

De maiestate & gloria Christi.

Maiestas Dei Deus ipse.

POrrò quod maiestatem & gloriam Domini nostri Iesu Christi attinet, docemus eodem modo quo multi quoque ante nos pie recteq; docuerunt, maiestatis & gloriæ nomen aliquando pro ipsa Deitate gloriosa accipi: quemadmodum vulgo dicitur, diuina Maiestas. Hæc maiestas in ipsa statim incarnatione humanæ naturæ vinculo indissolubili vnita est, neq; hæc maiestas noua quędam & creata diuinitas est, sed vnica essentialis & æterna diuinitas, quæ humanam naturam suscepit & se illi coniunxit, non exæquatione aut

com-

commixtione, sed vnione duarum naturarum in vnam personam: vt supra satis ostendimus.

Verum alterius quoque gloriæ in scripturis mentio fit quam Dominus non semper habuit, veluti tempore exinanitionis suæ: huius mentio fit in Euangelio vbi Christus orat Patrem vt se clarificet, & eiusdem meminit D. Augustinus in Ioannem Tractatu 104. Initium autem accepit hæc gloria & maiestas Christi à resurrectione ipsius: nam ante resurrectionem in statu exinanitionis, Dominus, qui tamen semper verus Deus erat, seipsum humiliauit ad mortem vsque, contumelias & iniurias pertulit, & ignominiosam mortem in cruce: neque in humiliatione ista habitus fuit is qui & qualis erat. Postquam verò in hac humiliatione & exinanitione sua mundum redemit, gloriam suam (quam hactenus aliquo modo tantum vt Ioannis 2. cap. Matthei 17. cap. miraculis & illustri patefactione exeruerat) singulari & eximia ratione declarauit, resurrectione sua, ascensione in cœlos, & sessione ad dexteram Dei, partim etiam magnifica glorificatione sui corporis: item quod pater varijs rationibus declarauit hunc, non tantum hominem, sed etiam verum Deum esse, qualem tamen hactenus mundus propter exinanitionem & humilitatẽ sui non agnouerat. Deus enim filio hominis omnem diuinam gloriã & maiestatem

Maiestas quam dominus non semper habuit.

meo vniuersa dedit quorum humana natura abs-que sui abolitione & corruptione capax est. De hac singulari & eximia gloria Paulus disserit, hic etiam nos ex animo agnoscimus & confitemur, & Dominum Iesum verum Deum & hominem ad dexteram Dei adoramus. Verba autem Apostoli quibus hanc gloriam prædicat ista sunt. Ipse se summisit, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donauit ei nomen quod est supra omne nomen; vt ad nomen Iesu omne genu se flectat cœlestium ac terrestrium & subterraneorum: omnisque lingua confiteatur Dominum esse Iesum Christum ad gloriam Dei patris. Non igitur nos negamus (vti immerito & iniuste insimulamur atque accusamur) Christo omnem potestatem in cœlo & in terra datam esse, & ipsum iuxta vtranque naturam mundum gubernare, & nos redimere atque iustificare, item carnem eius esse viuificatricem, & cum verbo cui humana natura in vnam personam inseparabiliter vnita est, vna eademque adoratione esse adorandam. Hæc enim omnia libere & ex animo confitemur, quemadmodum etiam orthodoxi Patres Christianæ ecclesiæ, à qua nullo pacto nos separamus, cuncta hæc ante nos confessi sunt, & scriptis suis confirmarunt, quos in hac causa sequimur, neque

quic-

quicquam ipsi innouamus aut ab alijs innouatum approbamus.

Conclusio huius controuersiæ de personali vnione diuinæ & humanæ naturæ in vna indiuisaque Christi persona.

IN summa verò de vnione duarum naturarum in vna & indiuisa persona & de maiestate atque gloria Domini nostri Iesu Christi, prorsus ita sentimus quemadmodum ex verbo Dei definijt & sensit vetus ecclesia, cuius 636. clari & pręcipui ministri tempore Martiani imperatoris Chalcedone contra Eutychem conuenere, & ita statuerunt.

Sanctos itaque Patres sequentes, vnum & eundem confitemur filium Dominum nostrum Iesum Christum, & concorditer docemus omnes: perfectum in diuinitate, & eundem perfectũ in humanitate: verum Deum & verum hominẽ, eundem ex rationali anima & corpore: coessentialem Patri secundum diuinitatem, & coassentialem nobis secundum humanitatem, per omnia nobis similem, dempto peccato: ante secula genitum ex Patre secundum diuinitatem, postremis verò diebus propter nos & propter nostram salutem, ex Maria virgine & deipara, secundum humanitatem: vnum & eundem Iesum Christũ filium Dei Dominum & vnigenitum in duabus naturis, inconfuse, inconuertibiliter, indiuulse & Decretum Chalcedonensis concilij.

inseparabiliter manifestatum : haudquaquam differentia naturarum propter vnitatem subla- Nota. ta,sed magis vtriusque naturæ (in vnam personam & vnam hypostasim concurrentis) proprietate seruata: non vt in duas personas bipartiatur aut diuidatur, sed vt sit vnus & idem filius vnigenitus,Deus verbum & Dominus nōster Iesus Christus: sicut de illo olim Prophetæ vaticinati sunt, & ipse nos Christus instruxit, ac Patrum nostrorum symbolum tradidit. Hisce itaque à nobis cum omni diligentia & cura expressis, determinauit sancta œcumenica synodus, nemini licere aliam fidem adferre, aut conscribere, aut componere, vel sentire,vel docere alios.

Cuncta autem quæ hoc decreto continentur ex animo profitemur,neque id in falso & peregrino sensu, sed vt verba sonant, vt illa interpretatus est beatus Vigilius,& Theodoretus qui & ipse concilio magna cum laude interfuit.

Aequa defensio. Quoniam verò hæc reipsa sic se habent, honestius abstinuisset Testamentum hoc, acerbissima illa criminatione, qua doctrinam nostram calumniatur contrariam esse, sanæ doctrinæ de vnione personali & gloria ac maiestate Domini nostri Iesu Christi,quam à nobis inquit euerti & corrumpi. Etenim Dei beneficio rem aliter se habere manifestum est: quare etiam intolerandā

letanda hæc conuicia & calumnias æquo iudici committimus. Interea cunctos rogamus vt diligenter expendant, cum scripturæ sanctæ & orthodoxorum patrum testimonijs manifestè demonstratum sit, corpus Domini nostri Iesu Christi etiam in gloria non esse vbique, an non sit temeraria & confidens arrogantia, atque pertinax litigandi studium, nihilominus prædicare vbiquitatem corporis Christi, & eam colore diuinæ maiestatis fucare, quasi vera maiestas Christi nunquam hactenus vere in ecclesia agnita fuerit, aut illi attributa, nisi nostra demum ætate qua Vbiquetarij ingens hoc mysterium in lucem protulerunt. Sed hæc prudentum iudicio relinquimus.

An doctrina nostra in ecclesia nullũ locum habere debeat.

ANxie præterea sollicitum est Testamentum illud Brentianum, ne cõmemorata Zuinglianorũ doctrina forte in ecclesia superet, id enim si fiat iræ diuinæ & hominũ ingratitudini adscribit. Verũ cui quæso hoc ascribet, quod illa ipsa doctrina, quæ testamento hoc adeo vehementer proscinditur, in veteri & orthodoxa ecclesia ab Apostolorum vsque ætate recepta fuit, cui vbiquitas & deificatio corporis Christi in gloria, quã Testamentũ hoc nobis titulo diuinæ maiestatis obtrudere conatur, prorsus incognita fuit

Doctrinam nostram ab ab inito in orthodoxa ueteri ecclesia locum habuisse.

nisi quatenus Eutychiani Timotheani & Acephali & nonnulli alij hæreticorum hæc in disceptationem vocarunt. Nostra quoque ætate non ita multæ sunt ecclesiæ & gentes quæ hanc vbiquitatem defendant, quantumuis multa de illa Testamentum hoc intonet, Dei enim beneficio maior pars veterem & orthodoxam sententiam retinet, quam nos quoque seruamus, quæ naturas in Christo diuinam & humanam non confundit, aut abolet & nuda tantum nomina relinquit.

De Arianis, & homicidij atque mendacij spiritu.

Non esse nos Arianos.

CONferimur Ario veteri hæretico, sed iniuria apud simplices quasi Ariani simus in suspitionem & odium vocamur: non enim Ariani sumus, neque quicquam nobis cum eius blasphema doctrina commune est, neque vnquam in æternum Deo volente erit. Cæterùm scripta à nobis in publicum edita, reliqui labores nostri, quotidianæ conciones, & nostrarum atque exterarum ecclesiarum testimonia, aperte probant nos (quod absque arrogantia dictum sit) plus alijs aduersus Arianos & alios hęreticos certasse. Quid igitur ad nos quod Ariani quidam imperatores & Reges orthodoxos grauissima tyrannide oppresserunt? Quo denique iure nobis imputatur aliorum culpa, cũ quibus nihil nobis commune

mune est? Notū est ex historijs Eutychianos frequentem Synodum Ephesi conuocasse quæ λῃστρικὴ nominata est, in qua probarunt illam doctrinā quam postea orthodoxa ecclesia verbi Dei testimonio confutauit, scilicet Dominum nostrum Iesum Christum in adunatione & post ascensionem in cœlos, in gloria deificatum non amplius retinere humanæ naturæ proprietates: cum autē in illa D. Flauianus Constantinopolitanus Episcopus solidis ac firmis testimonijs (quarum non nulla hodie quoq; extāt in epist. Flauiani ad Leonem, & altera Leonis ad Flauianum) eos oppugnaret, à Dioscoro episcopo Cōcilio eiectus fuit, pugnis contusus & calcibus impetitus, vt breui post moreretur. Si igitur parem crudelitatem aduersarijs nostris ascribamus, qui tamen longe similiores sunt Eutychianis quam nos Arrianis, à quibus prorsus alieni sumus, num id æquo animo ferent? Quod si simplices Christianos prætextu & titulo Zuingliani erroris (vt Testamento hoc continetur) nō licet ferro persequi, sed ipsos duntaxat Zuinglianos, hoc est nos persequi & opprimere oportet: facile apparet quibus crimen hoc conueniat quod nobis impingitur.

Nunquam vero vllos fideles odio prosequuti sumus, aut illis vim & iniuriam aliquam intulimus, multo minus ferro eos persequi & delere conati sumus: testis huius rei idoneus est Brentius

Aduersarios nostros nunquam persecuti sumus.

ipſe,qui cum acerbiſsime aduerſus Dominũ Oecolampadium in ſuo Antiſyngrammate ſcripſerit,& multa alia contra noſtram doctrinam inhumaniter fecerit,nunquam tamen propterea lęſus eſt,ſed cum bello Germanico domo cedere coactus fuiſſet,neque poſſet amplius propter Hiſpanos in eccleſia ſua ſubſiſtere , Baſileam venit , & ibi humaniter atq; honorifice exceptus & à nemine iniuria affectus aliquandiu vixit. Ad nos quoq; nonnulli venere quos non ignorabamus antea immodeſte admodum nos hęreticos,Suermeros,Sacramentarios, & neſcio quid non nuncupaſſe,cum autem poſſemus illis par pari rependere nequaquá id fecimus,neq; vel minima in re illos læſimus,ſed eos humaniter & amice tractátes,amica quedam colloquia cũ illis inſtituimus, quibus etiam effectum fuit vt ſeipſos melius noſcerent.Porro quod nonnulli vt Seruetus,Gentilis, & quidam Anabaptiſtæ poſt multas admonitiones & longam experientiam capite mulctati ſunt,iure diuino & Cęſareo comprobatur,cum ſententia talis in illos lata ſit propter horrendas & inauditas blaſphemias, flagitia & facinora,periuria atq; ſeditiones : quare non arbitramur nos propterea vllius crudelitatis accuſari poſſe ,aut quenquam eſſe qui tantas blaſphemias & flagitia tueatur & impunita eſſe velit.

Præterea apud nos Tiguri colloquia aliquot

habita

habita sunt,& Bernæ celebris disputatio, in quibus nostra doctrina, quæ Testamento hoc tam contumeliose proscinditur,comprobata est,neq; vlla contumelia affecti sunt illi qui in his disputationibus acerrime doctrinam nostram oppugnarunt.Hodie quoq; nulla vis affertur cuiquam ad nos venienti,etiamsi à nostra doctrina dissentiat.Libri etiam aduersariorum nostrorum publice & palam apud nos venduntur atq; leguntur, imo hortamur nostros vt eos legant, nam quia veritati certæ confidimus, non timemus aduersariorum scripta. Verum quid nobiscum & cum nostris libris agatur : vt nullum defendendi nostri locum habeamus,& lectione librorũ nostrorum omnibus interdicatur, nihilominus tamen inaudita causa damnemur, quomodo item principes & ciuitates contra nos iniuste & immerito concitentur,manifestius est,quam vt longa oratione opus sit,quare idipsum committimus Deo & tempori,&c.

Quare multo satius fuisset Testamentum hoc maiore vti moderatione, & abstinere mentione Arrianorum,& tam grauibus conuicijs & contumelijs,nos scilicet quoniã spiritus mendacij, homicidij quoq; spiritus sit,aliquando latronũ more fideles persecuturos & oppressuros esse.Dei enim beneficio, neq; latrones,neq; mendaces,neque spiritu diabolico obsessi sumus:neminẽ per-

ſequimur, neminem opprimere cupimus, quam bene autem Chriſtiana æquitas & modeſtia erga nos ſeruetur, qui immerito adeo petulanter proſcindimur, nemini huiuſmodi conuitiorum occaſionem dantes, idipſum omnibus fidelibus, ac moderatis, & honeſtatis ac pacis ſtudioſis hominibus expendendum relinquimus.

Quod autem Teſtamento hoc additur nõ probari ſibi tyrannidem & perſecutionem eorũ qui Zuinglij doctrina ſeductos gladio inſectantur, ac ſe reſipiſcentibus, Cœlũ non precludere: non ſatis idonea medela eſt amaræ inſectationis & odij irreconciliabilis, neque ita reuocari poſſunt quæ ante excandeſcente animo ſatis imprudenter exciderunt: honeſto enim & moderato animo præditi, nihilominus facile dijudicare poſſunt quænam in hac triſtiſsima controuerſia Teſtamenti huius ſententia & voluntas exiſtat. Quemadmodum autem, qui Zuinglij doctrinam ſequuntur nequaquam ſeducti ſunt, ita etiam, Deo ſit laus, neq; à Teſtamento hoc, neq; à quoquam alio cœlum illis præcludi poteſt. Iuſtius erat cœlum illis præcludi, qui à veritate ad mendacia ſeſe conuertunt: pro quibus Deum oro vt clementer omnes ad id quod rectum eſt conuertat.

Fucatis verbis Auguſtanæ confeßioni ſeſe ingerere.

Porro

POrro autem quod quidam fratrum nobis consentientium veluti vetusta generis nobilitate clarissimus vir D. Ioannes à Lasco Polonus,& celeberrimus Theologus Ioannes Caluinus Gallus, bono animo Augustanam confessionem interpretari conati sunt, non alio nisi concordiæ studio ab illis factum est. Nam cum omnes profiteamur vnicum Christi Euangelium in quo consentimus, voluerunt etiam in hoc articulo Cœnæ Dominicæ vnam eandemq; confessionem efficere,& sublata omni specie dissensionis,charitatem & concordiam apud omnes plantare. Satis autem declararunt hoc suo studio humanitatis & beneuolentiæ pleno, sese nullo modo spiritu odij & contentionis, atque latrocinij obsessos esse.

Interea nemini imponere volumus, & fictam tantum ac simulatam concordiam instituere,aut nos fucatis verbis Augustanæ confessioni ingerere conamur. Idipsum enim quod credimus & docemus, simpliciter quoq; & absque omni fuco confitemur, id quod ex nostris responsionibus, Confessione nostra,& præsenti defensione manifestum est. Speramus etiam non omnes Augustanæ confessionis socios, æque atq; Testamentum hoc exacerbato animo esse contra nos nostramq; doctrinam. Non petimus fictam concordiã.

Quinetiam si nunc quoque aliqui sint,quibus

nobiſcum in cauſa Cœnæ Domini conuenire non poſsit, in reliquis autem non diſſentiant, his nequaquam amicitia ſublata inimicitias denunciabimus: ſperantes temporis progreſſu, per Dei gratiam omnia meliora fore. Diſſentiebant olim inter ſe de Baptiſmo beati martyres & epiſcopi Cornelius atque Cyprianus: diſſenſerunt quoq; D. Hieronymus & Auguſtinus, non tamen propterea ſeſe alienarunt ab inuicem, aut hoſtes facti ſunt, ſed mutuam charitatem inter ſe conſeruarunt. Idipſum nos quoque parati ſumus facere omnibus amantibus Euangeliũ Chriſti, & Chriſtianæ pacis ſtudioſis, hoc ipſum à nobis quoque libenter recipientibus.

CONCLVSIO.

IN concluſione Teſtamenti apparet quis ſit Teſtamenti animus, quando claſsicum quodammodo canit, & omnes ad arma vocat: iuuent inquit per Dei gratiam cuncti qui iuuare poſſunt, & qui prohibere poſſunt prohibeant, ne Zuinglianorum ſpiritus vllum locum aut ſedem in Ecclesia Chriſti nanciſcatur. Cæterum nos hanc vociferationem non tanti facimus, vt accurata reſponſione dignam putemus, cum ita manifeſte craſſus & carnalis affectus ſeſe in hoc prodat, ac oſtendat ſe in propria cauſa hærere & illi diffidere, quod eam niſi publico concurſu & auxilio

tueri

tueri nequeat, ideoq; turbas concitare conatur. Hactenus autem aperte demonstrauimus, doctrinam illam quam Testamentum hoc Zuinglianum spiritum nuncupat, non aliam esse ab orthodoxa veteris ecclesiæ doctrina, quam nos quoq; hodie retinemus: & Deum laudamus quod in plerisq; ecclesijs sana hæc doctrina hodie recepta est. Speramus autē in Deo, fore vt homines prudentes & amantes pacis, causam reipsa & recte expendant, semotis inquietorum hominum hostilibus instigationibus, & prolixa & inuoluta eorum garrulitate neglecta: ideoq; hanc responsionem æquissimam non spernant, neq; vna cum illa reijciant symbolum Athanasij, Augustinum ad Dardanum, item Chalcedonense concilium, ac reliqua veteris ecclesiæ testimonia ex verbo Dei deprompta: imo potius abiecturos confidimus nouam hanc corporis Christi in gloria Deificationem & vbiquitatem, quam etiam veteres firmis rationibus improbarunt, & sic pacem nobiscum & vna cum omnibus recte sentientibus conseruaturos, ac precamur misericordem & benignum Deum per vnicum Seruatorē Dominum nostrum Iesum Christum, vt hanc gratiam nobis largiatur, cui sit laus & honos & gloria in secula seculorum, Amen.

FINIS.